

تبیین مفهوم امنیت سرمایه‌گذاری در جرم پولشویی تحت چارچوب و قوانین انقلاب اسلامی ایران و قرآن کریم

حسام سعیدی^{۱*}، مجتبی نوروزی^۲

چکیده

رشد، توسعه و پیشرفت کشورها با توسعه و تحول ارتباطات اقتصادی میسر می‌گردد. به نحوی که این ارتباطات اقتصادی که مبتنی بر امنیت سرمایه‌گذاری صورت می‌پذیرد باید تحت قوانین مادر هر کشور به انجام رسد تا خللی در پیشبرد اهداف اقتصادی کشورها به وجود نیارند و زمینه‌ساز جرایم اقتصادی نگردند. تحقیق حاضر درصدد پاسخ به این پرسش‌ها برآمده است که امنیت سرمایه‌گذاری در کشور ایران چه جایگاهی دارد؟ و قرآن کریم در راستای تامین امنیت به چه موضوعاتی پرداخته است؟ که نگارندگان طی تحقیق حاضر که به روش تحلیلی توصیفی و کتابخانه‌ای به انجام رسیده است به بررسی واژه پولشویی از دید قانون و دکترین حقوقی و نیز واژه امنیت در قرآن کریم پرداخته و نتیجتاً که بزه پولشویی می‌تواند خسارات جبران‌ناپذیری را در راستای به خطر انداختن اقتصاد یک کشور به انجام رساند. بنابراین با کاهش امنیت سرمایه‌گذاری، شاهد کاهش توسعه‌ی هر کشور نیز بوده‌ایم. به همین منظور با در نظر گرفتن قوانین حاکم بر پولشویی در کشور جمهوری اسلامی ایران و نیز مفهوم امنیت در قرآن کریم در یافتیم که قوانین مشخص و واضحی در راستای امنیت سرمایه‌گذاری و تاثیر پولشویی بر آن وجود ندارد.

واژگان کلیدی: اخلال در نظم اقتصادی، پولشویی، امنیت سرمایه‌گذاری، امنیت، قوانین جمهوری اسلامی ایران.

۱. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد، ایران.

۲. استادیار معارف اسلامی، دانشگاه شهرکرد، ایران

* نویسنده مسئول: hessamsaedi.in@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۱

۱- مقدمه

اهمیت و ارزش هر کالایی (اعم از مادی یا معنوی) زمانی برای ما آشکار می‌گردد که به رنج ناشی از نداشتن آن گرفتار آمده باشیم. بر این اساس، شاید هیچ چیز به اندازه نبود امنیت برای افراد و جوامع آزردهنده نبوده است. با این حال عدم شفافیت دیدگاه انسان درخصوص این کالای مهم، منجر شده تا تلاش برای تأمین امنیت بیشتر، نتیجه‌ای جز عدم امنیت فزاینده نداشته باشد؛ به عبارت دیگر طلب امنیت کامل به ناامنی کشیده، که گریبانگیر انسان عصر حاضر است. اگر نگاهی به تاریخ سیاسی انسان در بیست قرن گذشته بیفکنیم، ملاحظه می‌شود که از میان چند تلاش معدود که برای بنای کاخ علم سیاست صورت پذیرفته، مقوله امنیت اولویت نخست را دارا می‌باشد (افتخاری، ۱۳۷۸: ۵۴).

تعریف فرهنگ لغات از امنیت، عبارت است از: در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن. امنیت همچنین عبارت است از: رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند. امنیت، خواه فردی، ملی یا بین‌المللی، در زمره مسائلی است که انسان با آن مواجه می‌باشد. امنیت به صورت وسیع، در مفهومی به کار گرفته شده که به صلح، آزادی، اعتماد، سلامتی و دیگر شرایطی اشاره می‌کند که فرد و یا گروهی از مردم، احساس آزادی از نگرانی، ترس، خطر یا تهدیدات ناشی از داخل یا خارج را داشته باشند. هر چند آن گونه که باری بوزان (Bozan) استدلال می‌کند، مفهوم امنیت فی نفسه در کاربرد عامی که در روابط بین الملل و دیگر رشته‌ها دارد و به نظر می‌رسد که به‌عنوان یک مفهوم سازمان یافته محوری از سوی سیاستمداران و محققان مورد پذیرش قرار گرفته باشد، با ادبیات شدیداً نامنسجمی روبروست. بوزان استدلال می‌کند که بخش وسیع و موفق مطالعات موجود در بخش تجری به مسایل و موضوعات امنیت ملی معاصر مربوط می‌گردد. بیش‌تر این آثار از گرایش مطالعات استراتژیک استخراج شده است. به همین دلیل، امنیت بر محوریت هنجاری تمرکز یافت. فصل مشترک سیاست‌های خارجی، اقتصادی و نظامی کشورها، در حوزه‌های متغیر یا مورد منازعه و ساختار عام روابطی که آنها به وجود می‌آورند، برای تحصیل امنیت ملی یا بین‌المللی، همه در اصطلاح «آرمان‌ها» تجزیه و تحلیل شده‌اند. به هر حال تا ظهور نگرانی‌های اقتصادی و محیطی در خلال دهه ۱۹۷۰، مفهوم امنیت به ندرت به غیر از پالیسی (سیاست) منافع بازیگران خاصی اشاره می‌کرد و تا اواخر دهه ۱۹۸۰ در مباحث امنیت محوریت بعد نظامی هنوز مورد تأکید بود (میرعرب، ۱۳۷۹).

امنیت مفهومی است که در گذر زمان دستخوش تحولات اساسی شده است و تا چند دهه پیش یعنی قبل از فروپاشی نظام دو قطبی بیشتر بعد و معنایی نظامی داشت و تضمین آن در گرو دستیابی به تجهیزات نظامی بود به عبارت دیگر برای مدت زمانی طولانی مفهوم امنیت غالباً بر اساس روابط قدرت میان کشورها و به طور مشخص به عنوان دفاع نظامی در برابر تهدیدات خارجی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. حال اینکه در دنیایی بعد از جنگ سرد و جهان ارتباطات و فناوری اطلاعات این مفهوم نیز تغییر بسیاری در بعد کاربردی و معنایی داشته است. امروز وقتی در سطح آکادمیک از امنیت سخن به میان می‌آید دیگر تنها بعد امنیت نظامی یا جغرافیایی مورد توجه نیست بلکه این مفهوم آنقدر وسعت حوزه‌ای بدست آورده است که دیگر تک جنبه‌ای در تعریف آن کاملاً بی‌معنی می‌باشد (قرارگاه شهیدباقری، ۱۳۹۵: ۱۱۲).

طی تحقیقات پیشین که اغلب بر ابعاد فردی، ملی و بین‌المللی امنیت تأکید شده بود، تحقیق حاضر به بررسی امنیت سرمایه‌گذاری و نیز مفاهیمی از امنیت در قرآن کریم پرداخته شده است که جایگاه امنیت سرمایه‌گذاری در کاهش بزه پولشویی در کشور ایران را مورد تأکید قرار داده است.

باتوجه به اینکه قوانین جزایی ما تحت فقه اسلامی هستند باید این را نیز مد نظر قرار داد که بر اساس قرآن کریم، امنیت را باید در سایه تقوا، عدالت، ایمان، عمل صالح، رعایت حرمت و حقوق انسانها، دفاع از مظلومان و محرومان، مبارزه با مفسدین و مجرمین، رفع فقر، تأمین معیشت مردم، حفظ آزادیهای مشروع و حاکمیت قوانین و مقررات انسانی و الهی جستجو کرد. همانگونه که امنیت فردی هم از دیدگاه قرآن ناشی از ایمان واقعی و آرامش روحی و اطمینان و طمأنینه نفس و یاد خداوند است. خداوند در آیه ۲۸ سوره رعد می‌فرماید: "الابدکار الله تلمئن القلوب" یعنی اینکه یاد خدا آرامبخش دلهاست. از منظر قرآن بسیاری از عوامل که در ایجاد امنیت روحی و روانی در زندگی توأم با آرامش نقش حیاتی و اساسی دارد عملکرد انسان است. از آیات قرآن در میابیم که عذاب و ناامنیهای که در محیط زندگی جوامع به وجود می‌آید، نتیجه عملکرد خود

سرانه و انحراف از صراط فطرت خدایی خویش می‌باشد. لذا برای هر نوع خاص از انحراف، بلایی ویژه‌ای نازل می‌گردد و به عبارت دیگر هر انحراف پیامد خاص خودش را دارد. مخالفت با اوامر الهی و پیامبرش سبب عذاب درد ناک است.

از این رو قرآن می‌فرماید: ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (روم/۴۱) فساد در خشکی و دریا به خاطر کارهای که مردم انجام داده‌اند آشکار شده است، خدا می‌خواهد نتیجه‌ی بعضی از اعمال‌شان را به آنان بچشاند شاید به سوی حق باز گردند.

یکی از اساسی‌ترین پایه‌های سعادت در زندگی انسان «امنیت» است؛ در پرتو امنیت است که تمام شئون و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی، علمی، صنعتی در مسیر طبیعی جریان دارد، استعدادهای ملت در مجاری صحیح به کار می‌آفتد و شکوفا می‌شود و جامعه و کشور راه ترقی و پیشرفت می‌پیماید. انسانهای مؤمن و دینداران راستین، امنیت را در سایه‌ی ایمان و تعالیم الهی جست‌وجو می‌کند و با وجود سرمایه‌ی دین و ایمان «امنیت» و آرامش، خود به خود به وجود می‌آید و هیچ یک بر خود اجازه تجاوز به حقوق دیگران را نمی‌دهد.

قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید: الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ (انعام/۸۲) کسانی که به پروردگار ایمان آورده‌اند و ایمان خود را به ظلم و ستم نیالوده‌اند، برای آنان امنیت و آرامش است و آنان هدایت‌یافتگان اند.

قرآن کریم هر نوع امنیت را حق طبیعی انسان میدانند. درباره‌ی «امنیت جانی» می‌فرماید: وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍ وَلَا تَنْهَرَهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (اسراء/۲۳)؛ به پدر و مادرت نیکی کنید هرگاه یکی از آن دو یا هر دوی آنها نزد تو به سن پیری رسند، کمترین اهانتی به آنها روا مدار و بر آنها فریاد مزن و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آنها بگو. در فرهنگ قرآن امنیت معنی و مفهومی عمیق دارد و شامل تمام ابعاد زندگی می‌شود.

امنیت مالی: وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِنَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (بقره/۱۸۸) اموال یکدیگر را به باطل و ناحق در میان خود نخورید و برای خوردن بخشی از اموال مردم به گناه قسمتی از آن را به عنوان رشوه به قضات ندهید در حالی که میدانید این کار گناه است. این که قرآن می‌گوید به ناحق اموال یکدیگر را نخورید به این دلیل است که درآمد نامشروع نظیر رشوه، غصب اموال دیگران، دزدی، قمار و قرار دادهای فاسد و غیره، حرام است. و افراد حق تصرف در این گونه اموال را ندارند.

امنیت حیثیت: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللُّقَابِ بئسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (حجرات/۱۱) ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بدانید گروهی از مردان شما یکدیگر را مسخره کنند، شاید آنها از اینها بهتر باشند و نه زنانی، زنان دیگر را. شاید آنان بهتر از اینان باشند و یکدیگر را مورد طعن و عیب جویی قرار ندهید و با القاب زشت یکدیگر را یاد نکنید، بسیار بد است که بر کسی پس از ایمان نام کفرآمیز بگذارید و آنهایی که توبه نکنند ظالم و ستمگرند. امنیت وسیله و زمینهای برای اهداف متعالی انسانی و استفاده مطلوب از فرصتهایی است که در محیط امن امکان پذیر است. قرآن کریم یکی از نعمتهای بزرگ خداوند را «امنیت» میدانند و در جهت تحقق این هدف، انسان را به آرامش عمومی و عبادت و معنویت تأکید می‌نماید.

اصطلاح امنیّت اسم مصدر و حاصل مصدری برگرفته از واژه «أمن» است. این واژه در عربی ضدّ ترس و خوف است. از این رو همواره خوف و امن در برابر هم به کار می‌رود. خداوند می‌فرماید: وَأَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ؛ و ایشان را از خوف در امان آورد (قریش، آیه ۴).

البته برخی نسبت میان امن و خوف را نقیض و سلب و ایجاب دانسته‌اند؛ به این معنا که اگر جایی خوف باشد امنیت نیست و اگر امنیت باشد خوفی نیست. (نگاه کنید: لسان العرب، ابن منظور، ذیل واژه «أمن») بنابراین امنیّت یعنی آرامش و نبود ترس و خوف.

در قرآن و احادیث اسلامی، کلمه «امن» و مشتقات آن، در معانی مختلفی به کار رفته است، مانند: امانت، ایمان، امنیت در برابر خطرهایی که در جهان پس از مرگ، انسان را تهدید می‌کند و امنیت در مقابل خطرهایی که آرامش اجتماعی انسان را تهدید می‌کند.

در آیات قرآن برای بیان همین مفهوم از آرامش و امنیت، از واژه‌هایی چون «امن»، «سلم» و مشتقات آن دو و نیز جملاتی استفاده شده است که مفید این معنا است. همچنین واژگانی دیگر در بردارنده این مفهوم از امنیت است از جمله سلم (بقره، آیه ۲۰۸)، سلام (رعد، آیه ۲۴)، سکینه (توبه، آیه ۲۶)، صلح (نساء، آیه ۱۲۸) و واژگانی در طرف مقابل امنیت مانند خوف (بقره، آیه ۱۱۲)، رعب (حشر، آیه ۲)، حزن (بقره، آیه ۳۸).

افزون بر این، آیات دیگری نیز در ترسیم حوزه معنایی امنیت نقش دارد که عبارت است از آیاتی که با بیان پاره‌ای احکام فقهی و اخلاقی، امنیت عقیده (بقره، آیه ۲۵۶)، جان (مائده، آیه ۳۲؛ انعام، آیه ۱۵۱)، مال (مائده، آیه ۳۸) و آبروی انسانها (نساء، آیه ۵۸؛ حجرات، آیات ۱۱ و ۱۲) را محترم شمرده و پیوند میان مؤمنان را بر پایه برادری (حجرات، آیه ۱۰)، صلح (حجرات، آیه ۹)، احسان (نساء، آیه ۳۶) و قسط و عدل (حجرات، آیه ۹) دانسته و بر آمادگی دفاعی مسلمانان (انفال، آیه ۶) و جهاد (نساء، آیه ۸۴) تأکید کرده و بر حرمت جنگ در مکان‌ها (آل عمران، آیه ۹۷) و زمان‌های (توبه، آیه ۳۶) ویژه‌ای دلالت دارد.

در قرآن واژه امن به اشکال گوناگون به کار رفته است. از جمله کاربرد وصفی آن در مواردی مانند «الْبَلَدِ الْأَمِينِ» (تین، آیه ۳) و «قَرِيهٌ كَانَتْ آمِنَةً» (نحل، آیه ۱۱۲) به معنای مطمئن، آرام و آسوده‌خاطر است.

باید توجه داشت نگاه قرآن به مفهوم سیاسی اجتماعی امنیت، بر پایه رویکرد هدایتی قرآن و در پیوند با بخشی از مفاهیم اسلامی است؛ زیرا قرآن امنیت را نعمتی از سوی خداوند (انفال، آیه ۲۶) و فرجامی حتمی برای مؤمنان صالح (جامع‌البیان، مج ۱۰، ج ۱۸، ص ۲۱۱؛ المیزان، ج ۱۵، ص ۱۵۵؛ مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۲، ص ۴۵۷، «جامعه و تاریخ».) می‌داند و می‌فرماید: «وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ... لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا؛ خدا به کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند وعده داده است که حتما آنان را در این سرزمین جانشین خود قرار دهد همان گونه که کسانی را که پیش از آنان بودند جانشین خود قرار داد و آن دینی را که برایشان پسندیده است به سودشان مستقر کند و بیمشان را به امنیت مبدل گرداند تا مرا عبادت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند و هر کس پس از آن به کفر گراید آنانند که نافرمانند» (نور، آیه ۵۵) و نبودن امنیت را وسیله‌ای برای امتحان (بقره، آیه ۵۵) یا به سبب کفران نعمت‌های خدا معرفی می‌کند (راهنما، ج ۹، ص ۵۵۷؛ نحل، آیه ۱۱۲).

امنیت در زبان عربی در تبیین مفاهیمی چون مصونیت از خطر و ترس و آرامش، ایمنی و آسودگی و نیز از بین رفتن هراس و نگرانی به کار رفته است. (تاج العروس، ج ۱۸، ص ۲۳، «امن»؛ لغت نامه، ج ۳، ص ۳۳۷۶؛ فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۳۵۴، «امنیت»؛ مفردات الفاظ قرآن کریم، ص ۹۰، «امن») همچنین در تبیین مفهوم بی‌گزند و بی‌آسیب نیز از واژه امن استفاده می‌شود؛ پس حالت امنیت به معنای حالت بی‌گزندی و بی‌آسیبی یا حالتی است که در آن گزند و خطر و آسیب راه نداشته، بلکه آرامش در آن حالت برقرار است. انسانی که از نظر درونی فاقد هر گونه خوف، اضطراب و تشویش است، انسان دارای آرامش است.

در حوزه اجتماعی، امنیت به انگلیسی حالت فراغت از هر گونه تهدید یا حمله و یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله را گویند. در اصطلاح سیاسی و حقوقی نیز این معنا و مفهوم به صورت امنیت فردی، امنیت اجتماعی، امنیت ملی و بین‌المللی به کار برده می‌شود. (دانشنامه سیاسی، آشوری، داریوش، ص ۳۸، چاپ سوم.) در این موارد، امنیت به معنی حراست از یک فرد، جامعه، ملت و یک کشور در برابر تهدیدهای خارجی و نقطه مقابل «تهدید» است. هر کشوری که بتواند تهدیدهای بالقوه و بالفعل را از میان بردارد، به آرامش و امنیت رسیده است.

ویژگی‌های امنیت

امنیت حالتی در انسان و جامعه است که دارای مراتب متعدد و متنوع تشکیکی است. از مهم‌ترین ویژگی‌های امنیت می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱. نسبی بودن امنیت: از نظر قرآن، امنیت یک امر نسبی به‌ویژه در دنیا است و نمی‌توان از امنیت پایدار و دارای پایایی و مانایی سخن گفت؛ زیرا امنیت واقعی در آخرت تحقق می‌یابد. بنابراین، در زندگی مادی دنیوی دستیابی به امنیت مطلق ناممکن است؛ زیرا امور دنیوی همواره در حال تغییر و دگرگونی است. همچنین عزت و اقتدار و قدرت که مبنای تحصیل امنیت محسوب می‌شود، متغیر، متفاوت و نسبی است و به تبع آن امنیت حاصل برای افراد و جوامع دولت‌ها نیز نسبی است. بنابر این با تغییر میزان قدرت و وجود تهدیدات بالقوه و بالفعل حتی قویترین دولت‌ها نیز امنیت مطلق ندارند. به طور خلاصه امنیت مطلق دست‌یافتنی نیست و هیچ نوع نظم اجتماعی نمی‌تواند همه ترس‌ها، بی‌ثباتی‌ها، خطر‌ها، ویرانی‌ها و مرگ را از بین ببرد.

۲. ذهنی بودن امنیت: اصولاً احساس امنیت یا عدم امنیت یک برداشت یا امر ذهنی است که ریشه در اعتقادات و باورهای مذهبی، اخلاقی، فرهنگی مردم و رهبران یک کشور دارد. خداوند در قرآن به این مسئله توجه داده است. از نظر قرآن، احساس امنیت ابراهیم(ع) در مقابل مشرکان در سایه اعتقاد توحیدی ایشان پدیدار شده است و در حقیقت این عامل حقیقی موجب شده تا آن حضرت(ع) از چنین احساسی برخوردار باشد. (انعام، آیه ۸۱) البته از نظر قرآن، گاه این احساس امنیت، امری موهوم و خیالی است؛ زیرا عوامل ایجاد امنیت، عامل حقیقی و واقعی نیست؛ از این رو، تنها یک احساس امنیت خیالی و موهوم در اندیشه افراد یا جامعه ایجاد می‌شود. خداوند در آیه ۹۹ سوره اعراف از احساس امنیت زیانکاران از مکر خداوند سخن می‌گوید که یک احساس خیالی است؛ زیرا در همان حال که احساس امنیت می‌کنند، با کیفر ناگهانی مواجه شده و امنیت آنها از دست می‌رود. همچنین آیه ۸۱ سوره انعام از احساس امنیت مشرکان در سایه آیین شرک‌آلود خویش سخن به میان آورده که احساس خیالی و موهوم است.

۳. تجزیه ناپذیر بودن امنیت: بدین معنی که امنیت در مقابله کردن با حاکمیت و استقلال یک کشور رابطه‌ای مستقیم دارد؛ یعنی اگر جنگ داخلی یا ناامنی در شهر یا استانی پدید آید، نمی‌توان ادعا کرد چون در دیگر شهرها امنیت به هم نخورده است، امنیت ملی کامل است. پس وقتی از امنیت ملی مثلاً سخن می‌گوییم، از امنیت فراگیر سخن می‌گوییم و اگر چنین چیزی تحقق نیافته باشد، در حقیقت امنیتی تحقق نیافته است.

در واقع امنیت یکی از نیازهای فطری بشر در زندگی اجتماعی، و ایجاد آن همواره از مهمترین فلسفه وجودی دولتها بوده است. واژه امنیت فقط نبود تهدیدنظامی ناشی از عوامل خارج از مرزهای یک کشور نیست، در معانی جدید از امنیت موارد دیگری نیز شامل می‌شود. جامعه بشری دارای مولفه‌های متعددی است که اقتصاد از اساسی‌ترین آنهاست. رابطه تجارت و امنیت چه در داخل یا در سطح بین‌الملل، سابقه‌ای به اندازه تاریخ کشورها دارد. هرچه امنیت بیشتری در یک جامعه در قالب حکومت برقرار باشد شاخص‌های رشد و بهبود تجاری و اقتصادی آن جامعه نیز بطور متناسبی افزایش می‌یابد. در یکی دو قرن اخیر، و با پایان جنگ سرد و سوق به سوی روابط جدید در نظام بین‌الملل، با تغییر اولویت‌های امنیتی، امنیت اقتصادی یکی از مهمترین شاخصها در گفتمانهای دنیا مطرح شده، بطوری که فراهم کردن بسترهای مناسب برای حمایت از سرمایه‌گذاران داخلی و جذب سرمایه‌های خارجی در کشورها، بدون وجود امنیت اقتصادی میسر نیست. امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری، فراهم کردن یک فضای حقوقی، اجتماعی و سیاسی است که در چارچوب آن، طرح‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی از مرحله اجرا و بهره‌برداری تا پایان کار بدون اخلال و آشفتگی‌های بیرونی صورت گیرد. امنیت اقتصادی به عنوان مهمترین شاخص توسعه یافتگی دارای دوبرد: امنیت سرمایه‌گذاری و امنیت اشتغال و درآمد می‌باشد (زارع؛ مرادی کهواده، ۱۳۹۵: ۷).

پولشویی به عنوان یک پدیده‌ی تازه‌ی حقوقی و اقتصادی به شمار می‌آید. علی‌رغم اینکه این پدیده از معضلات اساسی در اغلب نظام‌های حقوقی و اقتصادی در هر کشور است که بانی به خطر انداختن امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری در یک کشور می‌گردد، شناخت غالب مردم نسبت به آن بسیار اندک و تقریباً در حد صفر است. عدم شناخت و عدم آگاهی فقط به توده مردم محدود نمی‌شود بلکه بسیاری از خواص نیز هیچ‌گونه آشنایی به این پدیده ندارند.

پولشویی

پولشویی که ترکیبی از «Money Laundering» است؛ این تعبیر، مرکب از دو واژه «Money» به معنی پول و

«Laundering» به معنی شست و شو یا تطهیر است که جمع آنها را می‌توان «تطهیر پول» نامید. وجه تسمیه این جرم عبارت است از این که پول به دست آمده از برخی جرائم مانند اخاذی، قاچاق مواد مخدر و قمار، غیر قانونی و کثیف می‌باشد و نیاز به تطهیر دارد تا این طور به نظر برسد که از فعالیت‌های قانونی به دست آمده است؛ بر همین مبنا از عبارت «Laundering» یعنی شست و شو» در خصوص آنها استفاده می‌گردد. برخی از حقوق دانان در خصوص وجه تسمیه پولشویی می‌گویند که «دلیل انتخاب واژه پولشویی برای این عمل، عبارت از این است که این روند مثل یک شستشو خانه یا ماشین لباسشویی که کثافات را از لباس جدا می‌کند، با جدا کردن کثافات ناشی از جرم، عواید حاصل از آن را پاک می‌کند» (میر محمدصادقی، ۱۳۹۲: ۷۸) حقوق دانان در خصوص سابقه پولشویی اختلاف نظر دارند و همین مورد سه نظر مطرح شده است:

دیدگاه اول. عمل پولشویی ریشه در مالکیت پول شوی خانه‌ها توسط مافیا در ایالات متحده آمریکا دارد که باندهای جنایتکار برای مشروع جلوه دادن مبالغ عظیم نقدی حاصل از فحشا، قمار، فروش مشروبات الکلی و اخاذی نیاز به محل‌هایی داشتند تا درآمدهای خود را با آن وسیله، موجه جلوه دهند. یکی از روش‌های بسیار متداول برای این کار خرید تجارت خانه‌های مشروع خارجی و ادغام منافع غیر قانونی خود با درآمدهای قانونی است که از این تجارت خانه‌ها به دست می‌آید (سلیمی، ۱۳۹۳: ۱۹).

دیدگاه دوم. دلیل مصطلح شدن واژه پولشویی، به فرآیندی برمی‌گردد که در آن وجوه نامشروع با عبور از مجاری مالی تطهیر می‌شود. این اصطلاح برای نخستین بار در جریان پرونده «واتر گیت» در سال ۱۹۷۳ رواج یافت و در سال ۱۹۸۲ در یکی از دادگاه‌های آمریکا به حوزه‌های حقوقی و متون قانونی وارد شد و پس از آن در سطح گسترده‌ای به کار رفت؛ تا سال ۱۹۷۳ عبارت «شست و شوی پول» در مطبوعات درج نشده بود (گرایلی، ۱۳۹۱: ۷۸).

دیدگاه سوم. تاریخچه پولشویی به ۳ هزار سال قبل باز می‌گردد که بازرگانان چینی با هدف فرار از پرداخت مالیات و کتمان دارایی‌های خود از دید دولت مرکزی، اموال خود را به شکل دارایی‌های منقول در می‌آوردند. این کار حمل و نقل و جابجایی آنها را تسهیل نموده و امکان سرمایه‌گذاری را در خارج از محل کسب عواید فراهم می‌ساخت (رهبر و میرزاوند، ۱۳۸۹: ۲۵).

برخی پژوهشگران اقتصادی معتقدند پولشویی عبارت است از: «پنهان کردن منشأ غیر قانونی کسب درآمدها» (نیکنام، ۱۳۹۱)؛ بعضی دیگر می‌نویسند: «پولشویی عبارت است از عملیات اقتصادی که بر روی پول مشکوک انجام می‌گیرد تا به صورت قانونی در آید» (صحرائیان، ۱۳۹۱) در نظام حقوقی ایران تعریفی از جرم پولشویی ارائه نشده و در ماده ۲ قانون پولشویی به مصادیق این جرم به عنوان تعریف اشاره شده است.

برخی حقوق دانان در تعریف پولشویی معتقدند: «پولشویی فرآیندی است که طی آن منبع اصلی درآمدهای حاصل از اعمال مجرمانه مخفی نگه داشته می‌شود و به این درآمدها جلوه‌ای پاک و حاصل از اعمال قانونی بخشیده می‌شود» (شمس ناتری، ۱۳۸۱: ۱۱۵). بعضی دیگر اعتقاد دارند: «تطهیر پول به معنای هر عملی است که به منظور مشروعیت بخشی به درآمدهای نامشروع و یا موجه جلوه دادن وجوه یا اموال غیر منقول صورت می‌گیرد» (حیدری، ۱۳۸۳: ۲۵)

زندگی کشورها به طور زایدالوصفی به هم پیوند خورده است. اعمال و رفتارهای فاسد و مخرب که اغلب با جرایم سازمانیافته و قاچاق مواد مخدر درآمیخته است، از مرزهای داخلی فراتر رفته‌اند. مبالغ هنگفتی (صدها میلیارد دلار) که از تجارت نامشروع قاچاق مواد مخدر جمع‌آوری می‌شود، موجب تمرکز منابع عظیم اقتصادی در مقابل مجرمان و باندهای مواد مخدر شده است (جزایری، ۱۳۸۸: ۵۲). پولشویی فعالیت غیرقانونی است که در طی انجام آن عواید و درآمدهای ناشی از اعمال خالف قانون، مشروعیت مییابد. به عبارت دیگر پولهای کثیف ناشی از اعمال خالف، به پولهای به ظاهر تمیز تبدیل و وارد اقتصاد رسمی می‌شوند. مطابق آمار صندوق بین‌المللی پول، ۲ تا ۵ درصد تولید ناخالص جهانی در اختیار مجرمان قرار دارد. به عبارت دیگر، مجرمان با شستشوی حجم انبوهی از عواید حاصل از جرم، وارد کردن آن به اقتصاد رسمی، ظاهر قانونی دادن و کنترل آن، کسب و کار مجرمانه را توسعه می‌دهند (جزایری، ۱۳۸۸: ۷۸). شواهد تجربی کمی در ارتباط با میزان پولشویی در بازار سرمایه وجود دارد. با این حال به خاطر وجود معاملات بزرگ و متعدد در بازار سرمایه و همچنین آسانی انتقال وجوه در این بازار، بازار سرمایه به عنوان هدف پول‌های نامشروع مورد توجه قرار گرفته است (پمبرتون، ۲۰۰۰). علاوه بر این، بر اساس گزارش گروه‌های اقدام مالی وجود شرایطی نظیر امکان شستشوی پول‌های نامشروع از منابع خارج از بازار سرمایه و نیز امکان استفاده

از پول‌های نامشروع جهت کسب دارایی‌های نامشروع بیشتر، از طریق انجام اعمالی همانند دستکاری قیمت، استفاده از اطلاعات نهانی و محرمانه در بازار سرمایه می‌تواند فرصت منحصربفردی را در اختیار مجرمان قرار دهد.

پولشویی یکی از جرایم مهم اقتصادی است. پولشویی در واقع مشروع جلوه دادن عواید حاصل از جرم است. در واقع شخص مرتکب در جرم پولشویی به دنبال این هست تا عواید نامشروع حاصل از جرم را جلوه‌ای مشروع و قانونی دهد. جرم پولشویی باعث اخلال در نظم عمومی و اقتصادی کشور خواهد شد. امروزه کشورها در اکثر قوانین جزایی خود به جرم انگاری این فعالیت مجرمانه پرداخته‌اند. (معمدینیا، ۱۴۰۰). در واقع پولشویی به چرخه‌ای اطلاق می‌شود که در آن پولهایی که عمدتاً از طرق نامشروع و غیر قانونی به دست می‌آید را وارد چرخه رسمی اقتصاد کنند و به این ترتیب ماهیت رسمی به این پولها میدهند(حاجی نصراله؛ پورشاهی، ۱۳۹۹). امروزه پول شویی یکی از جرائم عمده مالی در سطح جهان محسوب می‌شود که میتوان آنرا بدین نحو که از تبدیل یا انتقال یک دارایی با هدف پنهان کردن منشا غیر قانونی آن دارایی یا کمک به هر شخصی که با چنین جرائمی سروکار دارد بیان نمود. تفکر جرم انگاری این پدیده به دنبال گسترش جرایم سازمان یافته در دنیا مطرح شد و هدف این بود که با کوتاه کردن دست جنایتکاران از عواید مجرمانه‌شان، انگیزه ارتکاب جرم در آنها از بین برود و به این ترتیب با مبارزه با پولشویی به مبارزه با جرایم سازمان یافته پرداخت (حیاتی، ۱۳۹۹). علاوه بر آن میزان بالای پولشویی در جهان، خصوصیات سازمان یافتگی و فراملی بودن و بدون بزه دیده بودن این جرم، خسارات و زیانهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی آن و ارتباط تنگاتنگ آن با جرایم دیگر ضرورت جرم انگاری این پدیده را در دنیا و همچنین ایران بیشتر کرده است. این پدیده به موجب قانون مبارزه با پولشویی در حقوق داخلی به عنوان جرم شناخته شده و برای مرتکب آن مجازات وضع شده است. جرم پولشویی جرمی است که از جرم شناسی و جامعه شناسی و از حقوق بین الملل به حقوق کیفری و داخلی راه یافته است. ابتدا جرم شناسان با مشاهده اثرات سوء پولشویی متوجه خطر آن شدند و توجه قانونگذاران را به آن جلب کردند و از آنجایی که این جرم جنبه فراملی دارد ابتدا جوامع و سازمان‌های بین المللی در صدد برخورد برآمده و با تصویب اسناد بین المللی، حقوق داخلی را تحت تاثیر قرار دادند. اما اسناد بین المللی اگر چه کشورها را ملزم به جرم انگاری یک موضوع خاص کنند، قبل از تصویب و جذب شدن درحقوق داخلی نمی‌توانند خود به عنوان عنصر قانونی یک جرم، قضات دادگاه‌های یک کشور را متعهد و ملزم کنند. به عبارت دیگر، اسناد بین المللی گاه با تبیین ارزش‌های مورد حمایت و گاه با تعیین اعمال خلاف این ارزش‌ها، از دولت‌ها می‌خواهند تا در قانون داخلی خود اعمالی را جرم بدانند و مجازات مناسب آن را تعیین نمایند. اما تا وقتی که با تصویب قانون داخلی، عمل مزبور جرم تلقی و مجازات آن مشخص نگردد، جرمی با آن عنوان در حقوق داخلی وجود نخواهد داشت، هرچند جنبه خطرناک و زیان آور آن از نظر جامعه بین المللی شناخته شده و بدیهی باشد. این امر به دلیل رعایت اصل حاکمیت دولت‌ها است (امامی، ۱۳۹۹).

در واقع پولشویی یک جرم محسوب می‌شود، توسط این حقیقت توجیه می‌گردد که هرکسی که پولشویی می‌نماید روشی برای مشروعیت بخشیدن به دستاوردهای حرام خود دارد که از طریق فعالیت‌های غیر قانونی انباشته می‌شود و باعث می‌شود مجرمین از پیشروی جرم خود لذت ببرند (بالدوین، ۲۰۰۳). با توجه به عملکرد پولشویی، موسسات بانکداری در درجه اول نقاط تماس سطح اول توسط پولشویان با توجه به عوامل متعدد از جمله خدمات متعدد ارائه شده توسط موسسات بانکداری از قبیل سپرده، وام، سرمایه‌گذاری و ارز خارجی می‌باشند. در راه اندازی موسسه بانکداری، ارزیابی ریسک پولشویی تا حد زیادی به نقش مبتنی بر سازمان، به عنوان مثال سیاست‌های پولشویی و انطباق با الزامات نظارت توجه دارد (راگوان، ۲۰۰۶؛ سیموای و وانگ، ۲۰۱۱).

بدین ترتیب می‌توان ابراز داشت که پول شویی باعث انتقال قدرت اقتصادی از بازار، دولت و شهروندان به مجرمان و سازمان های متخلف می‌گردد. قدرت اقتصادی منتقل شده به سازمان‌ها و اشخاص مجرم آثار مخربی بر همه ارکان و اجزای جامعه دارد (رهبر، ۱۳۸۲).

پولشویی در قوانین داخلی

بررسی‌های گذشته بیانگر و تایید کننده‌ی این حقیقت است که با وجود تورم قانون و قانونگذاری در کشور، وضعیت و مشکلات اقتصادی بخصوص در امر سرمایه‌گذاری و واردات سرمایه به کشور بیش از گذشته زندگی را بر مردم دشوار نموده است. بروز و

تداوم مشکلات، دلیل واضحی بر ناکارآمدی قوانین است. عملکرد نامطلوب قوانین، ناشی از تلقی نادرست تقسیم کار ملی نظام قانونگرایی بر اساس قانون اساسی از پدیده‌های اجتماعی است. تحلیل پیچیدگی جامعه و پدیده‌های اجتماعی به درک فرآیندهای غیرخطی، شبکه‌ای و سیال مربوط است که بتواند عوامل درونی، شرایط بیرونی و موضوعات ارتباطی پدیده‌ها را در یک بسته قانونی تحلیل و تعیین تکلیف نماید. گزاره‌های خطی و جزء نگر موجود در قانونگذاری فعلی کشور قادر نیست که نسبت اجزاء و روابط اصلی پدیده‌ها را ملاحظه نماید. از این رو با سطحی‌نگری و ساده‌اندیشی به تدوین، تصویب، تایید و اجرای گزاره‌های قانون در حوزه‌های مختلف می‌پردازد. دستاورد روش ناقص قانونگذاری، این است که قانون تصویب و اجرا شده قادر نیست که کنترل تغییرات را در پدیده مورد نظر در اختیار بگیرد. معمولاً پدیده‌ها به دلایل نامعلوم برای قانون گذاران کشور، از کنترل خارج شده و بدون توجه به هشدارهای قانون و قانونگذاران راه خود را می‌رود. محدودیت قوه شناخت انسان در شناسایی و تعریف پدیده‌ها، موجب گردیده همواره بخش کوچکی از پدیده‌های اجتماعی در قانونگذاری دیده شود. بخش‌های نادیده با قدرت فراوانی که دارند، سرنوشت پدیده‌ها را بر اساس ویژگی‌های درونی‌شان پیش می‌برند که معمولاً در قوانین محدودنگر از آنها غفلت شده است. مکانیسم‌های روانی جامعه نیز به قانون و قانونگذاری ناکارآمد، واکنش نشان می‌دهد. حساسیت زدایی، تمایل زدایی و انگیزه‌زدایی نسبت به قانون، واکنش طبیعی جامعه به قانون و قانونگذاری غیرکارآمد است (سعیدی، ۱۴۰۰).

بدون شک در صورتی که جرم‌انگاری رفتارها با ابهام قانون کیفری همراه باشد، به نحوی که معیار مشخص و معینی برای تشخیص آن جرم در دست نباشد، محل تفسیرهای متعدد قرار گرفته و مبارزه با آن جرایم، محل چالش قرار می‌گیرد. کشور ایران علی‌رغم پیوستن به برخی از کنوانسیون‌های مربوط به جرم پولشویی و اقدام به قانونگذاری در این راستا، مقومات جرم پولشویی و مجازات آن را به درستی در قانون مربوط تبیین نکرده و موجب شده با دیگر قوانین کیفری تعارض پیدا کند و عملاً سبب ناکارا بی آن در محاکم شود. در جمهوری اسلامی ایران با توجه به قرار گرفتن کشور در مسیر ترانزیت مواد مخدر، خلأهای سیستم بانکی و... از سالها قبل، موضوع مبارزه با پولشویی مورد توجه قرار گرفت تا اینکه قانون ناظر به آن در سال ۱۳۸۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و سازوکارهای مبارزه با این پدیده تبیین شد. در عین حال وجود نقایصی در سیستم بانکی، ارزی، گمرکی، مالیاتی، آماری و غیره در کشور باعث شده همچنان ضرورت بازنگری و به روزرسانی سیاستها جهت مبارزه با این پدیده احساس گردد. به موجب اصول ۴۶ و ۴۷ قانون اساسی، کسب و کار مشروع و مالکیت خصوصی که از راه مشروع باشد، محترم است. همچنین براساس اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی «دولت موظف است ثروتهای ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از مقاطعه کاری‌ها و معاملات دولتی، فروش زمینهای موات و مباحات اصلی، دائر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیر مشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن او به بیت المال بدهد. این حکم باید با رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی به وسیله دولت اجراء شود (شهری، ۱۳۸۴).

بنابراین اصل ۴۹ قانون اساسی از قابلیت لازم در خصوص مبارزه با جرم پولشویی برخوردار است و از طرف دیگر ماده ۶۶۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) نیز که تحصیل، مخفی نمودن، قبول کردن و مبادله نمودن اموال با منشأ غیر قانونی را جرم تلقی میکند تا حدی به مسأله پولشویی اشاره دارد (باقرزاده، ۱۳۸۳).

در ایران اقدام مثبتی که در این زمینه صورت گرفته، پیوستن ایران به کنوانسیون وین و پالرمو در سال ۱۳۷۰ می‌باشد. در همین راستا لایحه مبارزه با پولشویی در سال ۱۳۸۱ توسط رئیس‌جمهور وقت به مجلس تقدیم شد و مجلس نیز آنرا تصویب کرد. اما شورای نگهبان ایرادهایی به آن وارد کرد. پس از اعمال تغییرات در لایحه از سوی مجلس، مجدداً این لایحه به شورای نگهبان فرستاده شد. اما دوباره به اصلاحات مجلس ایراد گرفته شد و در نهایت پس از اصرار مجلس، لایحه پولشویی روانه مجمع تشخیص مصلحت نظام گردید. رد و بدل شدن لایحه مبارزه با پولشویی در بین مجلس و شورای نگهبان تا مدتها پس از روی کار آمدن مجلس هفتم نیز ادامه داشت. لایحه مزبور در مجلس هفتم بارها توسط کمیسیون مشترک رسیدگی کننده به لایحه مبارزه با جرم پولشویی اصلاح شد و لیکن باز هم مورد تأیید شورای نگهبان قرار نگرفت. این لایحه که در ابتدا شامل ۹ ماده و ۹ تبصره بود در طول تشکیل کمیسیونهای مشترک جهت انجام اصلاحات لازم، به ۱۱ ماده و ۵ تبصره تبدیل گردیده و آخرین اصلاحات انجام گرفته بر روی مواد آن طی شماره ۱۷۱۸ مورخ ۸۶/۷/۲۲ مصوب گردید و سرانجام قانون فوق مشتمل بر ۱۲ ماده و ۷ تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه ۸۶/۱۱/۲ مجلس شورای اسلامی

تصویب و در تاریخ ۸۶/۱۱/۱۷ به تأیید شورای نگهبان رسید و جهت اجرا به دولت ابلاغ گردید. ضمناً آئین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی با ۴۹ ماده توسط وزیران عضو کارگروه مربوطه تصویب و در تاریخ ۸۸/۹/۱۱ به تأیید رئیس جمهوری رسیده به وزارتخانه های امور اقتصادی و دارایی، اطلاعات، بازرگانی، کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ابلاغ شد. البته با توجه به طولانی شدن روند تصویب لایحه قانون پولشویی در مجلس از یک طرف و فوریت اتخاذ تدابیری برای هماهنگی با بانکهای خارجی از طرف دیگر، شورای پول و اعتبار در تاریخ، ۸۱/۲/۱۸ به استناد اختیارات حاصله از قانون پولی و بانکی کشور مصوب، ۱۳۵۲ مقرراتی را برای پیشگیری از پولشویی در موسسات مالی کشور تصویب کرده است. به موجب مقررات مذکور انجام هرگونه عملیات بانکی توسط موسسات مالی برای اشخاص حقیقی و حقوقی که هویتشان با توجه به ضوابط تعیین شده ناشناخته است، ممنوع میباشد و در صورتی که متقاضی استفاده از خدمات موسسات مالی و بانکی از ارائه اطلاعات مورد درخواست امتناع نماید از ارائه خدمات به وی خودداری می‌شود. به علاوه بانکها و موسسات مالی مکلف شده‌اند موارد مشکوک را طبق فرم‌هایی که اداره نظارت بر بانکهای بانک مرکزی تهیه نموده، به بانک مرکزی گزارش دهند و بانک مرکزی پس از اطمینان از صحت گزارش، مراتب را به مراجع صلاحیتدار اطلاع خواهد داد. به موجب مقررات مذکور، بانکها و موسسات مالی مکلف شده‌اند، یکی از اعضای هیات مدیره خود را به عنوان مسئول هماهنگی و ارتباط با بانک مرکزی در زمینه مبارزه با پولشویی منصوب کنند. این قانون در ماده ۲ خویش جرم پولشویی را در سه بند تعریف می‌کند. اول اینکه تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیتهای غیر قانونی با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد. دوم اینکه تبدیل، مبادله یا انتقال عواید به منظور پنهان کردن منشأ غیر قانونی آن با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد؛ و سوم، اخفاء یا پنهان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که بطور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد. تعدد عناوین مذکور در این سه بند حاکی از آن است که مقنن قصد داشته که کلیه فعالیتهای مرتبط با پولشویی را جرمانگاری نماید و عضویت وزرای امور اقتصاد و دارایی، بازرگانی، اطلاعات، کشور و رئیس بانک مرکزی در شورای عالی مبارزه با پولشویی مذکور در ماده ۴ در راستای عملیاتی نمودن این هدف در مبارزه با این پدیده است. مواد ۵ و ۶ کلیه اشخاص و نهادهای محتمل مرتبط با موضوع را احصاء و در ماده ۷ آنها را موظف به وظایفی میکند که رابطه مستقیم با پیشگیری از پولشویی و مبارزه با آن دارد. در ماده ۸ نیز تصریح می‌کند که این قانون ناقض حق حریم خصوصی اطلاعاتی افراد نمیشود و در ماده ۹ به مجازات مرتکبین این جرم یعنی استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم به همراه یک چهارم عواید حاصل از جرم به عنوان جزای نقدی اشاره می‌نماید (غلامی، پوربخش، ۱۳۹۰).

امنیت سرمایه‌گذاری

امروزه سرمایه‌گذاری به یکی از عناصر عمده در پیوند دادن اقتصاد داخلی کشورها و بویژه جوامع در حال توسعه با اقتصاد جهانی تبدیل شده و به عنوان عاملی برای انتقال سرمایه، تکنولوژی، تخصص و مدیریت در تقویت حضور این کشورها در اقتصاد و تجارت جهانی نقش‌سزایی یافته است. این واقعیت موجب گردیده که رقابتهای اقتصادی برای بهره‌گیری از فرصتهای موجود در جذب سرمایه‌گذاری خارجی به منظور ارتقای جایگاه کشورها در اقتصاد جهانی تشدید گردد (ابوجعفری و همکاران، ۱۳۹۲).

یکی از راه‌های رسیدن به توسعه اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی است که مستلزم زیرساخت‌های حقوقی مناسب و حذف موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. افزون بر این، کشورهای میزبان نمی‌توانند نسبت به حفظ منافع عمومی و امنیت ملی خود بی تفاوت باشند، بنابراین باید میان توسعه اقتصادی و حفظ امنیت ملی از یک سو و جذب سرمایه‌گذاری خارجی از سوی دیگر تعادل برقرار کنند. نگرانی تهدید امنیت ملی در اثر ورود سرمایه‌گذاری خارجی همواره در میان کشورها وجود داشته، ولی در مقاطع تاریخی خاصی مثل بروز جنگ یا درگیری‌های منطقه‌ای این حساسیت به اوج خود رسیده است. پس از حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و تجدید نظر ایالات متحده در قوانین مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی خود، بسیاری از کشورهای پیشرفته نیز

به تبعیت از آن کشور در قوانین سرمایه‌گذاری خود تجدیدنظر کرده و دامنه امنیت ملی را به عنوان یک استثنا بر اصل آزادی ورود سرمایه‌گسترش داده اند (پور اسماعیلی؛ شیروی، ۱۳۹۲).

ضرورت وجود امنیت و ثبات در کشورها و مناطق مختلف جهان به عنوان بستر مناسبی برای گسترش همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری بین کشورها و عاملی مهم برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است (نیکدل و همکاران، ۱۴۰۰). سرمایه‌گذاری از عوامل موثر بر رشد و توسعه اقتصادی جامعه می‌باشد. مسئله مهم این است که توسعه اقتصادی مستلزم انباشت سرمایه می‌باشد. اکثر گرایش‌ها و مکاتب اقتصادی بر این نکته تاکید دارند. عوامل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، تضمین و امنیت، تشویق، و معافیت مالیاتی، ترغیب و حمایت از سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذار در جامعه از عوامل موثر بر سرمایه‌گذاری است. سرمایه‌گذاری به عنوان یک متغیر مهم اقتصاد کلان در اصل ناشی از تقاضای بنگاه‌های اقتصادی بر عامل سرمایه به عنوان یک عامل تولید است. هدف از پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی در کشورها، رشد و توسعه اقتصادی، کشاورزی، مسکن، بازار مالی و... افزایش فرصت‌های شغلی، اخذ و توسعه فناوری و مهارت‌های مدیریتی و ارتقای کیفیت تولیدات و افزایش توان صادراتی کشور است (وظیفه دمیچی و همکاران، ۱۳۹۶).

اصولاً فعالیت‌های خدماتی که برای انجام فعالیت نیاز چندانی به خرید و تامین مواد اولیه یا خرید کالاهای واسطه‌ای ندارند، بسترهای مناسبی برای سرمایه‌گذاری و پولشویی به حساب می‌آیند. کازینوها، بارها و کلاب‌های شبانه، آرایشگاه‌ها، کارواش‌ها، پارکینگ‌های طبقاتی، هتل‌سازی و دیگر فعالیت‌های خدماتی به طور معمول برای انجام انواع جرم پولشویی گزینه‌های مناسبی هستند. اما در کنار این فعالیت‌های اقتصادی، گاهی پولشویی در قالب راه‌اندازی خیریه‌ها ساماندهی می‌شود. برگزاری حراجی‌های هنری یا مشارکت در فعالیت‌هایی در حوزه ورزش نیز می‌تواند زمینه‌های مناسبی برای پولشویی باشند که در جهان و ایران نمونه‌هایی داشته است. ایجاد شرکت‌های لایه لایه و تو در تو با سهامداران مشترک و ضربداری و بالاخره راه‌اندازی بانک‌ها و موسسات مالی نیز از دیگر محمل‌های مساعد برای انواع جرم پولشویی به شمار می‌آیند. همانطوری که بیان شد پولشویی یکی از بزهکاری‌های بزرگ مالی در سطح جهان شمرده می‌شود که عبارت است از تبدیل یا جابجا کردن دارایی، با هدف پنهان داشتن خاستگاه غیر قانونی آن یا کمک به هر کسی که با این جرایم سر و کار دارد. یکی از روش‌های پولشویی که بیان گردید پولشویی به روش وارد شونده می‌باشد که طی این روش آثار منفی پولشویی در مورد سرمایه‌گذاری نیز به وضوح مشاهده می‌شود. همانگونه که عنوان شد پولشویان در مورد انتخاب پروژه‌های سرمایه‌گذاری به راحتی اختفا بیشتر فکری کنند تا به بیشینه کردن سودآتی. در این صورت حجم قابل توجهی از سرمایه‌های ملی به سمت انجام کارهایی که بازدهی اقتصادی بالایی ندارند، سوق پیدا می‌کند. این امر موجب می‌شود که سرمایه‌گذاری‌های انجام شده، موجب افزایش تولید ملی و در نتیجه اشتغال نشون (Lawrence M Salinger; 2014). بدین نحو می‌توان اذعان داشت که فرآیند پول‌شویی منجر به افزایش هزینه‌های دولت از جمله هزینه‌های مربوط به ایجاد فضای امن برای مرزهای کشور، هزینه‌های دولتی مربوط به مبارزه با آثار زیانبار و تخریبی مواد مخدر و بازپروری و درمان معتادان، هزینه‌های دولتی مربوط به محاکم و دادگاه‌های رسیدگی به جرائم و... می‌شود و همچنین، سایر هزینه‌های جبرانی که باید انجام شود که تعادل بازار در زمینه قیمت‌ها، نرخ تورم، نرخ بهره، نرخ ارز و بازارهای مالی و... فراهم شود، نیز موجب افزایش بار مالی دولت می‌شود. در این حالات تصمیمات جبرانی دولت در زمینه قبول اعطای مابه‌التفاوت نرخ سود تسهیلات بانکی، اعطای یارانه‌ها، قیمت‌های تضمینی، هزینه‌های مربوط به اشتغال به لحاظ برهم خوردن رقابت بین مؤسسات دارای منابع مالی قانونی و مؤسسات برخوردار از تأمین مالی ناشی از پول‌شویی و در نتیجه، خارج شدن تدریجی مؤسسات اولیه از عرصه تولید، افزایش بیمه‌های بیکاری و... به افزایش بی‌رویه هزینه‌های دولت منجر می‌شود. پول‌شویی کشورهای در حال توسعه را از راه تجارت و جریان سرمایه خارجی آنها نیز متضرر می‌کند. یکی از مهم‌ترین مشکلات شناخته‌شده کشورهای در حال توسعه، با عنوان فرار سرمایه از طریق نهادهای مالی داخلی و یا نهادهای مالی مرزی و فرامرزی که دامنه آنها تا مراکز پولی عمده دنیا مانند نیویورک، لندن و توکیو گسترش می‌یابد، انجام می‌پذیرد؛ در مقابل، شواهد کمی در خصوص فرار سرمایه در اثر اعمال سیاست‌های مبارزه با پول‌شویی در دست است (پایگاه بانک تجارت، ۱۴۰۰).

در نگاهی کلی میتوان آثار زیانبار پدیده پولشویی را آلودگی و بیثباتی بازارهای مالی و بیاعتباری کشورها در عرصه‌های بین‌المللی دانست که ارکان و بنیانهای اساسی اقتصادی و اجتماعی را به خطر می‌اندازد. به بیان دیگر، پولشویی به نظم اجتماعی و

اقتصادی آسیب میرساند، زیرا این پدیده آثار منفی جبران ناپذیری بر رقابت آزاد، ثبات و سلامت نظام مالی دارد که این آثار نه تنها در بازارهای مالی جهانی، بلکه در بازارهای نوظهور و جدید نیز نمود عینی خواهد داشت. در واقع، هر کشوری که وارد شبکه مالی بینالمللی میشود در معرض ریسک ناشی از پولشویی قرار می‌گیرد (محبوبی و همکاران، ۱۳۸۹).

به نحوی می‌توان بیان داشت که ورود سرمایه‌های ناشی از پولشویی به کشور امکان سرمایه‌گذاری‌های واقعی داخلی و خارجی را در کشور از بین می‌برد. از آنجا که هدف افراد پولشو در وهله اول پنهان کردن منشأ غیرقانونی پول است و سودآوری برای آنها اهمیت سرمایه خود را در بخشهایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که کمتری دارد، لذا عمدتاً توجه اقتصادی ندارد و به این صورت باعث کاهش بهره‌وری سرمایه، اتلاف منابع، تسهیل فساد مالی داخلی و افزایش جرایم میشوند و تخصیص منابع را دچار انحراف می‌کنند. اگر سرمایه‌های حاصل از راه‌های غیرقانونی زیاد باشد، به سوی سرمایه‌گذاری‌هایی حرکت می‌کند که از آنها به «سرمایه‌گذاری استریل» تعبیر میشود؛ مانند سرمایه‌گذاری در دارایی‌های غیرمنقول به خصوص اشیای هنری، جواهر آلات و اتومبیل‌های لوکس و... که باعث کاهش بهره‌وری و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی خواهد شد (همان).

از این رو کشورهای سرمایه‌پذیر همواره در تلاش‌اند تا میان دو مصلحت رشد و توسعه اقتصادی و حفظ امنیت ملی تعادل ایجاد کنند؛ یعنی از سوی ضمن فراهم آوردن زمینه حضور سرمایه‌گذاران خارجی یا حذف موانع احتمالی بر سر راه سرمایه‌گذاری خارجی به توسعه اقتصادی دست یابند و از سوی دیگر نگران آن‌اند که سرمایه‌گذاری خارجی مصالح عمومی و منافع ملی و به ویژه امنیت ملی آنان را به خطر اندازد. بنابر این، کشورها برای حفظ امنیت ملی حق دارند و حتی متعهدند که ضوابطی را بر سر راه ورود سرمایه‌های خارجی بگذارند یا ورود سرمایه‌گذار خارجی را به‌بخش‌های معینی ممنوع یا محدود سازند. در واقع، به دلیل ممنوعیت یا محدودیت سرمایه‌گذار خارجی، سرمایه‌گذار داخلی بر خارجی آن ترجیح دارد؛ از این رو حفظ امنیت ملی از جمله استثنائات اصل عدم تبعیض بین سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی است (پوراسماعیلی؛ شیروی، ۱۳۹۲).

نتیجه‌گیری

امنیت را می‌توان یک نیاز اولیه، اساسی و هدفی متعالی برای زندگی اجتماعی در نظر گرفت. نظام‌های اجتماعی به میزان برخورداری از امنیت، مشروعیت، مقبولیت و کارآمدی پیدا می‌کنند؛ بالعکس نظام‌هایی که گرفتار ناامنی در اعمال اقتدار و تداوم و پایداری بقای سیاسی و اجتماعی خود هستند، دچار چالش‌ها و بحران اساسی می‌شوند. انجام و تحقق سرمایه‌گذاری و فعالیت اقتصادی توسط کارآفرینان و سرمایه‌گذاران در هر کشوری نیازمند وجود شرایط و زمینه‌هایی در محیط اقتصادی و شرایط عمومی کسب‌وکار آن کشور است. این زمینه‌ها و شرایط هنگام تشویق و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی از اهمیت بیشتری برخوردار است چراکه ترغیب و تشویق بخش خصوصی و سرمایه‌گذار خارجی برای ورود به محیط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جدید که تاکنون آن را عملاً تجربه نکرده است، پیچیدگی‌ها و ظرفیت‌های خاص خود را داراست. سیاست‌گذاری مناسب و رفع موانع عمومی محیط کسب‌وکار برای تسهیل فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی و ایجاد امنیت را میتوان از اقدامات مهم و بنیادین آژانس‌های تشویق سرمایه‌گذاری در جهان است. ارائه خدمات کارآمد و مناسب به سرمایه‌گذاران خارجی از پیش‌نیازهای اساسی تشویق سرمایه‌گذاران بالقوه برای سرمایه‌گذاری در کشور و همچنین، تسریع و تسهیل فعالیت‌های سرمایه‌گذاران فعال است. با نگاهی به روند ورود و جذب سرمایه‌گذاری در ایران و وضعیت نه‌چندان مناسب آن، متوجه می‌شویم که این موضوع در برنامه‌ریزی‌های کلان کشور مورد توجه جدی نبوده است. وضعیت فعلی سرمایه‌گذاری در کشور ما با ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود همخوانی ندارد. این موضوع هم ناشی از عوامل خارجی و هم عوامل داخلی است. هرچند نقص‌های داخلی تأثیر بیشتری بر این موضوع دارند.

برخی از موانع سرمایه‌گذاری در کشور ریشه اقتصادی دارد؛ اما ریشه برخی از مشکلات موجود در موضوع سرمایه‌گذاری ناشی از خلأها و نارسایی‌های قانونی است و ماهیتی حقوقی دارد. اگر نظام حقوقی کشور در موضوع سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی مورد آسیب‌شناسی قرار گیرد و خلأهای آن رفع شود می‌توان انتظار داشت سرمایه‌گذاری در کشور پیشرفت قابل توجهی داشته باشد. قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی ترتیبات قانونی و مقرراتی و چگونگی ارائه این خدمات و نهادهای متناظر و مسئول ارائه این حمایت‌ها و خدمات را مشخص نموده و سازمان سرمایه‌گذاری در طول هشت سال گذشته با جدیت سعی در رفع

- موانع، تقویت و ظرفیت‌سازی این نهادها و ابزارها داشته است. مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی از مهم‌ترین این نهادها است که ماده (۷) قانون مذکور و مواد (۱۶) الی (۲۰) آیین‌نامه اجرایی آن ایجاد، نحوه استقرار و شرح وظایف آن را معین نموده است. مهم‌ترین اقدامات سازمان سرمایه‌گذاری در این راستا به شرح ذیل است:
- الف- ساماندهی و تجهیز مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی؛
- ب- ایجاد ویزای سرمایه‌گذاری به صورت رایگان؛
- ج- انجام هماهنگی‌های لازم در امور مربوط به ثبت شرکت، اخذ مجوزهای اولیه برای صدور روادید، اجازه اقامت، صدور پروانه کار و تمام امور گمرکی و مالیاتی؛
- د- مراقبت و نظارت بر پیشرفت طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی منطبق با مجوز سرمایه‌گذاری خارجی صادره و تلاش برای رفع مشکلات آنها؛
- ح - استقرار و راه‌اندازی میز خدمت نیز یکی از ابتکارات سازمان سرمایه‌گذاری به منظور تسریع در ارائه خدمات مرکز به‌ویژه برای تأمین اطلاعات تخصصی و ارائه مشورت‌های لازم برای سرمایه‌گذاران بالقوه بوده است.

منابع

قرآن کریم

- ابوجعفری، محمد و سرچمی، محمد و عربزاده جعفری، مریم و ایزدی، مهرناز (۱۳۹۲). سرمایه‌گذاری در ایران، امنیت سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری خارجی، دومین کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری، گرگان
- افتخاری، اصغر (۱۳۷۸). حوزه ناامنی: مبانی فرهنگی مدیریت استراتژیک و امنیت داخلی در ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۳
- امامی، سعید (۱۳۹۹). بررسی جرم پولشویی در اسناد بین‌المللی و حقوق ایران، کنفرانس بین‌المللی حقوق، روانشناسی، علوم تربیتی و رفتاری، کرج
- باقرزاده، احد (۱۳۸۳). جرایم اقتصادی و پولشویی، تهران: انتشارات مجد، چ ۱.
- پوراسماعیلی، علیرضا؛ شیروی، عبدالحسین (۱۳۹۲). امنیت ملی در حقوق سرمایه‌گذاری خارجی، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۳، ش ۳، ص ۵۱ - ۳۳
- پایگاه اینترنتی بانک تجارت (۱۴۰۰)، رویکردهای نوین مبارزه با پولشویی در بانکها
- جزایری، مینا (۱۳۸۳). نگاهی به جرم پولشویی و اسناد بین‌المللی مرتبط با آن. مجله روند، ۴۴ و ۴۳، ص ۲۱۵ - ۱۶۹
- حاجی نصراله، محمودرضا و پورشاهی، نرگس (۱۳۹۹). جرم انگاری پولشویی، دومین کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه، شیراز
- حیاتی، شجاع‌الدین (۱۳۹۹). پولشویی و راهکارهای مبارزه با آن، اولین کنفرانس ملی حقوق، علوم اجتماعی و انسانی، روانشناسی و مشاوره، شیروان
- رهبر، فرهاد (۱۳۸۲). پول شویی و آثار و پیامدهای آن، فصلنامه تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۳ (ویژه نامه)؛ از صفحه ۳۳ تا صفحه ۵۵.
- زارع، مهدی و مرادی کهواده، حسین (۱۳۹۵). امنیت اقتصادی، اهمیت و جایگاه آن در ایران، همایش ملی شرکت‌های دانش بنیان فرصت‌ها و چالش‌ها و نقش آن در توسعه کشور، چابهار
- سرداری، روزبه؛ خلیل زاده، محمد (۱۳۹۳). نگاهی به پولشویی در بازار سرمایه، دوره ۵، شماره ۲ - شماره پیاپی ۱۷، صفحه ۷۹-۹۲
- سعیدی، حسام (۱۴۰۰). مجلس در راس امور، تهران: نشر سپها
- سلیمی، صادق (۱۳۹۳). جنایات سازمان یافته فراملی. تهران: انتشارات نگرش
- شهری، محمد، ۱۳۸۴ مجموعه تنقیح شده قوانین و مقررات حقوقی، تهران: نشر روزنامه رسمی کشور

- غلامی، علی، پوربخش، سیدمحمدعلی(۱۳۹۰). مبارزه با پولشویی در قوانین ایران و اسناد بین المللی، دوفصلنامه علمی- تخصصی مطالعات اقتصاد اسلامی سال چهارم، شماره اول، صص ۹۳
- غلامی، علی؛ آزادفر، محمدصادق(۱۴۰۰). بازخوانی مبانی فقهی جرم انگاری پولشویی، دو فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی، دوره ۱۳، شماره ۲ - شماره پیاپی ۲۶، صفحه ۳۰۸-۲۷۹
- قرارگاه شهید باقری(۱۳۹۱). ، نقش مردم در امنیت جامعه با تکیه بر آیات و سیره رسول اعظم(ع) قرار گاه شهید باقری، تهران: نشر قرارگاه شهید باقری
- گرایلی، محمدباقر(۱۳۹۱). پولشویی از منظر فقه و حقوق موضوعه، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی
- محبوبی، قربانعلی؛ شهبازی، نجفعلی؛ صادقی عمر آبادی، بهروز(۱۳۸۹). تحلیل آثار پولشویی بر امنیت اقتصادی، فصلنامه آفاق امنیت/ سال سوم / شماره نهم
- معتمدنیا، محمدتقی، ۱۴۰۰ پیشگیری وضعی در جرم پولشویی، پنجمین کنفرانس ملی حقوق، علوم اجتماعی و انسانی، روانشناسی و مشاوره، شیروان
- میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۹۲). حقوق جزای بین الملل، تهران: نشر میزان.
- میرعرب، مهرداد(۱۳۷۹). نیم نگاهی به امنیت، فصلنامه علمی و پژوهشی باقرالعلوم، دوره ۳، سال سوم - شماره نهم.
- نیکدل، زینت؛ شیرافکن، لمسو مهدی؛ جلیلی، زهرا(۱۴۰۰). اثرگذاری امنیت سیاسی و ثبات دولت‌ها بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، فصلنامه اقتصاد باثبات و توسعه پایدار، دوره ۲، شماره ۲؛ از صفحه ۱۰۹ تا صفحه ۱۴۲.
- وظیفه دمیترچی، التفات و علی اوا، علی اصغر و علی اوا، رافق، ۱۳۹۶، امنیت و جذب سرمایه‌گذاری، چهارمین کنفرانس بین المللی تکنیک‌های مدیریت و حسابداری، تهران
- Simwayi, M. , Wang, G. , 2011. The role of money laundering reporting officers in combating money laundering in Zambia. *Journal of Investment Compliance*, 12(3), pp. 49-55.
- Raghavan, K. , 2006. Integrating Anti-Money Laundering into the Compliance Structure. *Bank Accounting and Finance*, (October-November), pp. 29-44
- Lawrence M. Salinger, (۲۰۱۴) *Encyclopedia of white-collar & corporate crime*
- Pemberton, George. 2000. Money laundering in securities markets. *The Money Laundering Bulletin*, 13, 1-10.

